

Libris

LIUDMILA PETRUȘEVSKAIA

Respect pentru oameni și cărți

FETIȚA DE LA „METROPOL” ÎNTÂMPLĂRI DIN VIAȚA MEA

Roman autobiografic

Traducere din limba rusă și note de Antoaneta Olteanu

Uruga	131
Din istoria Negrii ruse (disertare din jurta)	132
Anul 1991	137
Scrierile lui Pușkin	138
Cele trei stări	143
Comedie	151
Parole Așez	152

**METEOR
PRESS**

Fetița de la „Metropol”	5
Ghiocelul	73
Fructele necoapte ale agrișului	81
Gorila	95
Numele cărții	101
Lebăda muribundă	109
Sanâci	111
Pielea pe băț	121
Descoperirea	127
O, teatru!	155
Vasia-Ira Lenin sau cum am fost dată afară din serviciu	159
În țara lui Mann	181
Romanul meu teatral	213
S-a dus	221
Răspuns la întrebarea despre „Novii Mir”	229
Asia de la „Novii Mir”	237
Scrisoare către Norstein și cititor	241
Vermut italiano, numit „Cinzano”. Materiale pentru un avocat	253
Scurtă istorie despre cele „Trei fete”	291
Urmărirea	307
Din istoria Noptii nunții (însemnare din jurnal)	311
Anul nostru 1991	317
Statuia lui Pușkin	333
Cele trei surori	343
O amintire	351
Fratele Alioșa	355

Peste zece ani	365
Aceasta este generația 82	375
Toți au drept asupra conceptului	385
Cum se face asta	411
Poveste despre poveste	413
Violon D'Ingres	419
În loc de interviu	423
Postfață	435

Respect pentru oameni și cărți

Când mă gândesc la neamul omenesc, mi-l imaginez nu sub forma unui arbore genealogic cu ramuri.

Neamul arată ca o pădure, se vede de departe, sub forma unor șiruri de oameni-copaci care se țin de mână. Nu știu de ce e așa. Acolo, în negura timpurilor și a veacurilor, se află ei, generațiile anterioare, copaci cu mii de mâini, fiecare strămoș fiind legat, prin ramurile sale, pe de o parte de părinți, pe de alta de copii. Și fiecare este în același timp și tată, și fiu, el însuși fiind unic în lume. Și fiecare dintre ele este copilul mamei sale și mama fiicei sau fiului ei și, în același timp, o creatură distinctă, care nu seamănă cu nimic. Și fiecare este unic, având trei ipostaze – de copil, părinte și personalitate distinctă.

Cât timp cel din centru este puternic, el susține ambele laturi, și pe cei care se află în fața lui, și pe cei care au apărut după el. Și acest centru se deplasează odată cu trecerea veacurilor. Omul slăbește, puterea lui trece la generația următoare. Minte și cunoștințele lui dispar o dată cu el, nu pot fi transmise, iar calitățile pot trece la urmași – îndârjirea, chiar o îndârjire animalică dăunătoare; puterea spiritului; convingerea că mâncarea trebuie să fie spartană, iar apa pentru spălat rece; lăcomia de sărbători; neînțelegerile cu autoritățile; consecvența poziției sale care face rău altora, dar și sieși; sentimentalismul, dragostea pentru muzică și poezie și cramponarea de fleacuri; sinceritatea aprigă și imposibilitatea totală de a ajunge undeva la timp; puritatea intențiilor, strădania de a-i ajuta pe toți și ura față de vecini; dragostea pentru liniște și larma puternică, cotidiană; capacitatea de a trăi fără bani și cheltuielile nebunești pentru cadouri; tărăboiul serios din casă și obligațiile inflexibile ale celor din casă de a menține ordinea, precum și iubirea nemărginită față de cei mici, mai ales când aceștia dorm în toată splendoarea lor.

Străbunica mea Asia a murit de septicemie la treizeci și șapte de ani, lăsând în urmă șase copii. Soțul ei, străbunicul meu, Ilia Sergheevici, medic, s-a dus la râu. Se considera vinovat de moartea soției. Toți cinci copiii au dat fuga după el, l-au ajuns la mal și s-au agățat de tată, l-au oprit. Cea mică era ținută în brațe de fiica mai mare, Vera. Când mama Asia a fost înmormântată, fetița Valecika, în vârstă de opt ani, mergea ca o umbră după tatăl ei, pășind în urma lui și spunându-și: „Toată viața voi merge pe urmele tale”. Aproape toți au devenit ilegaliști, bunicul era bolșevic, luptător pentru drepturile asupriților. De regulă lucra ca medic pe lângă administrația fabricii, iar la el venea toată sărăcimea bolnavă din cătune și sate. Și niciodată nu lua bani pentru tratament. Numai salariu. În principiu îi primea pe toți asupriții, dar trebuia să trateze numai personalul. De aceea, normal, fusese dat afară destul de repede și-și găsea de lucru mai ales în timpul epidemiilor – de holeră și ciumă. Atunci erau primiți toți medicii, chiar și cei surghiuniți.

Eu, cum am început să vorbesc, i-am zis Tataia.

VEGHERA

M-am născut la hotelul „Metropol”, aceasta era a doua Casă a Sovietelor, camerele fuseseră ocupate de bolșevicii vechi, printre care se număra și străbunicul meu, Tataia, Ilia Sergheevici Vegher, membru al RSDRP¹ din 1898. Tot acolo locuia, după ce divorțase de soțul ei, N. F. Iakovlev, fiica lui I. S. Vegher, bunica mea, Iakovleva Valentina Ilinicina, și ea membră de partid din 1912, cu fiicele Vera Nikolaevna și Valentina Nikolaevna, viitoarea mea mamă. Toate trei, așa cum se întâmplă în basme, erau uimitor de frumoase. Pe bunica Valia o curtase tânărul Maiakovski, dar ea îl preferase pe studentul Kolia Iakovlev. Fiica lor, Vava (Vera), crescuse și devenise cea mai frumoasă fată (zâmbet alb ca zăpada, coșite, ochi albaștri) de la Academia de blindate, iar mama mea, de la paisprezece ani, fiind o fată foarte înaltă, când ieșea era mereu însoțită de cavaleri, mai ales de soldați; le răspundea simplu la întrebările lor despre cum o cheamă și unde locuiește, dar nu spunea câți ani avea, iar asta le mârșea pe mama și pe surorile ei. În familie, mamei i se

¹ Partidul rus social-democrat muncitoresc. (n. trad.)

spunea Liulia, era mezina și era considerată mereu un copil fără experiență. Deși învăța sărguincios, citea munți de cărți și la școală, și la facultatea de filologie. Pe biroul ei se aflau piramide de cărți (numai despre Evul Mediu erau trei crestomații uriașe). Se ocupa așa de serios de literatură, încât considera lectura obișnuită ca un fel de profanare. Despre nepoata ei, de la cea de-a treia soție a bunicului ei (Tataia), nepoată care, pe timp de foamete, venea des la „Metropol”, la Tataia, după cărți, Liulia spunea: „Ei, desigur, domnișoară à la Turgheniev, stă pe o bancă lângă iaz, cu un roman în mână.” Până la urmă, nepoata rămăsese la masă.

Literatura, pentru tânăra Liulia, era un obiect de studiu! În secret era îndrăgostită de Gorki din tinerețe.

Dar, până la urmă, se întâmplă că Liulia, o fată naivă, serioasă și total nevinovată, a rămas gravidă chiar de ziua ei, 23 august 1937, la casa de vacanță din Serebrianii Bor¹.

În copilărie am auzit cu urechile mele cum i-a spus portăresei noastre borțoase, în luna a opta, Grania, care se plângea că mult timp nu reușise să rămână gravidă. Eram la poartă și mama a început să râdă, arătând spre mine: „Iar eu am rămas din prima...”

În vara aceea locuiau la Serebrianii Bor.

Era casa de vacanță dată de stat fratelui mai mare al bunicii, Vladimir Ilici Vegher, vechi bolșevic, conducător al celei de partid a RSDRP din Krasnaia Presnia și unul dintre organizatorii celebrei răzmerițe de la Krasnaia Presnia, pe baricade din 1905. Numele lui conspirativ era Povoljet².

(Acum am serviciul între stațiile de metrou „Barrikadnaia” și „Strada 1905”. Și nimeni nu știe că toate acestea au fost făcute de fratele bunicii mele, Vladimir Ilici, toate denumirile, toate aceste pietre scoase din caldarâm și baricadele, toate aceste viitoare sculpturi de genul „Pietroiuul – arma proletariatului”. Până acum transportul moscovit s-a derulat pe pavajul istoric, păstrat special, dintre piața Vostania și stația de metrou „Barrikadnaia”).

Apropo, Povoljet a fost cel care îl primise în partid pe tânărul Maikovski, în vârstă de cincisprezece ani, după care a ajuns în închisoarea Butirka, iar mai apoi a ieșit din partid.

¹ Cartier rezidențial al Moscovei, încă din perioada sovietică. (n. trad.)

² „Cel de pe Volga”. (n. trad.)

Maiakovski venea în casa lui Vladimir Ilici-Povoljeț și acolo a făcut cunoștință cu surorile lui mai mici, Vera și Valia Vegher. De Valecika s-a îndrăgostit instantaneu.

Exista o legendă de familie care spunea că Maiakovski și Burliuk pleaseră din casa asta în bluze, Maiakovski în celebra lui bluză galbenă, Burliuk – îmbrăcat cu una liliachie. Mama îmi povestea că băieții luaseră bluze de la surorile ei, dar fetele erau mici, iar Maiakovski era uriaș. Mă îndoiesc. Poate că băieții s-au îmbrăcat cu ele numai așa, de amuzament? E adevărat și faptul că pe atunci elevele purtau bluze ample, încrețite.

Mama mai spunea și că în 1930 se afla cu mama ei în tramvai și au dat acolo peste Maiakovski. Bunica i-a spus lui Maiakovski: „Ea este fiica mea.” Poetul arăta epuizat, obosit. Era chiar în anul morții sale.

* * *

În 1937 Vladimir Ilici Vegher-Povoljeț și-a construit o casă în afara orașului, la kilometrul Patruzeci și opt, pe șoseaua Kazan', într-o cooperativă a oamenilor de știință, iar casa de la stat de la Serebrianii Bor i-a dat-o surorii Valentina (viitoarea mea bunică) și fiicelor ei.

În primăvara aceluia an blestemat se întâmplaseră evenimente groaznice. În mai fusese arestat și supus interogatoriului fratele bunicii, Jenia Vegher, membru în Biroul Politic din Ucraina și secretar al Comitetului raional de partid din Odessa, fusese arestată și executată sora lui, Lenocika Vegher (mulți ani condusese secretariatul lui Kalinin). Fusese arestat și executat soțul Asiei, sora bunicii, iar Asia însăși fusese ridicată peste aproape un an, stând mult timp în GULAG. Condamnarea la moarte era numită cu indulgență „zece ani fără drept de corespondență”.

Ceilalți membri ai familiei trebuiau să aștepte oaspeții nepoftiți. Era o tortură.

În fiecare noapte bunica tot auzea un zgomot de parcă o mașină se oprea undeva în depărtare, se deschidea portița și se auzeau foarte clar pași pe pietriș...

În acei an erau ridicați oamenii numai noaptea, le erau sigilate apartamentele și nimeni nu-i mai vedea.

În fiecare noapte cineva intra cu siguranță pe poarta lor și apoi în casă. Pietrișul scârțâia. Dar nu intra în casă. Trebuia să mai aștepte. Nu mai puteam dormi. Bunica se temea să iasă să se uite.

S-a dus la un psihiatru. Acesta i-a spus: „Rămâneți la noi, aici veți fi în siguranță.” A rămas. Probabil tocmai asta a salvat-o. Așa, n-a mai fost arestată.

Bunica mea era o femeie extraordinar de deșteaptă și de perspicace. Știa că sunt ridicați toți, mai puțin nebunii cu patalama. Tânăra soție a lui Jenia Vegher, Solange Korpancevskaia, o foarte frumoasă pianistă, pe jumătate franțuzoaică, după arestul soțului fusese și ea luată pe sus, dar în celulă, din cauza interogatoriilor nocturne, a înnebunit și a fost eliberată. Când Tataia a venit la ea, plângea întruna, stătea pe pat, încărunțită prematur, neagră, epuizată, și tot țipa fără nicio noimă. Bunicul era doctor. Dar n-a rămas la căpătâiul ei, ci i-a întors spatele și, fără niciun cuvânt, s-a dus. Nu știu de ce. Probabil și el dorea în sinea lui să urle la fel, în tot acest timp, dar se abținea. Iar ea, nebuna, era liberă să urle cât poftea. Jenia era speranța lui, mândria lui (cu cel mare, Volodia, nu mai vorbea încă de la revoluție), Lenocika era fetița cea mică, favorita lui. Probabil că nu existau puteri omenești pentru a îndura acest țipăt.

În continuare, soarta soției a fost îngrozitoare – mama lui Solange a luat-o pe ea și pe micul ei fiu, i-a dus în Ucraina. A început războiul, au venit nemții. Solange cu fiul și mama, împreună cu un grup de evrei din ghetou, au fost îngropați de vii în pământ.

Dar asta s-a întâmplat mai târziu.

În perioada descrisă, vara anului 1937, Solange probabil încă mai era închisă, nu venea nicio veste de la Lenocika, Jenia și soțul Asiei (din cauza acelei formule, „fără drept de corespondență”). Jenia și Lenocika fuseseră arestați pe 23 și pe 24 mai 1937. Lenocika fusese împușcată pe 3 septembrie. Pe Jenia îl împușcară pe 21 noiembrie.

Mai târziu mi s-a spus că cine rezista mai mult, nu recunoștea acuzațiile de spionaj și nu semna hârtiile era torturat mai mult și ucis mai târziu.

Iar viitoarea mea familie, în vara aceasta îngrozitoare, se ascunsese la Serebrianii Bor. Uneori oamenii pur și simplu plecau din casele lor, iar trimișii NKVD-ului nu mai dădeau de ei.

Mama povestea că Stefan (viitorul meu tată, și el student la IFLI¹, dar nu la facultatea de filologie, ci la cea de filosofie) venea la ea în acea vară, la casa de vacanță de la Serebrianii Bor... Nu preciza când anume se întâmpla asta și unde se vedeau. Probabil noaptea, și nu în casă.

¹ Institutul de filologie, filosofie și istorie din Moscova. (n. trad.)

Mai târziu am aflat că tatăl meu era originar din gubernia Nikolaevsk, satul Verhnie Rogaciki, și în familia lui mare (asta am aflat-o de la alte persoane) mulți sufereau de tuberculoză. Venise la Moscova bolnav, cu mâinile goale, ca Lomonosov, intrase la facultatea de filologie pe baza originii sale, provenind dintr-o familie de țărani săraci, dar având înclinații deosebite, iar mai apoi ajunse la IFLI. N-avea un colțișor al lui. La medici mai degrabă nu se ducea. Poate că se temea că va fi internat în spital, că va pierde anul. Trăia așa, tușea din când în când. Era înalt, cu părul creț, simpatic. Mama, studentă silitoare la facultatea de litere, era frumoasă, reținută, serioasă, nu avea habar de nimic din viață și stătea mereu cu cărțile ei. Mai mult, familia acestei persoane dragi locuia în cea mai bună casă din Moscova, la „Metropol”. Iar mama ei lucrase anterior la Kremlin, iar apoi la comitetul pentru știință. Și sora studiasse la Academia de blindate. De aceea viitorul meu tată probabil se temea mult de ei.

Așa că nu este exclus ca noaptea, ascunzându-se de mama și de sora iubitei lui, Stefan probabil, ca un fur în noapte, să fi venit cu ultimul troleibuz și s-o ia spre porțiță, apoi pe pietriș, strecurându-se la fereastra ei și chemând-o la întâlnire. Așa cred. Pașii aceștia, care niciodată nu se finalizau cu un ciocănit în ușă!

Bunica era perfect sănătoasă din punct de vedere psihic.

Aceasta este versiunea mea referitoare la evenimentele cu pricina.

În orice caz, pașii au existat, dar rudele mele n-au fost duse la Lubianka.

Pe scurt, m-am născut în 26 mai 1938, aproximativ la nouă luni de la aniversarea mamei.

Dar eu nu am fost sigilată în apartament, așa cum se întâmpla cu pruncii arestaților, ci am crescut alături de bunica, ascultând texte importante din literatura rusă, dar despre aceasta mai târziu.

* * *

Iar aproximativ peste doi ani după evenimentele descrise, rudele mele veneau acasă și au văzut că ușa care ducea în camerele lor era totuși sigilată. Adică bunica mergea în față, a început să deschidă ușa, aceasta nu se deschidea, s-a întors și părăsi pentru totdeauna acel apartament, fără să spună niciun cuvânt...

Iar Vava, care venea în urma ei, s-a apropiat și ea de ușă și a văzut că pe clanță era înfășurată o sfoară, iar de sfoară atârna un sigiliu.

Probabil, dacă ar fi venit acasă mai devreme, ar fi fost ridicate și ele. Dar întârziaseră, ca de obicei. Familia noastră întârzie mereu, din generație în generație.

Din casa lor, de la „Metropol”, dispăruseră foarte mulți oameni.

Așa că Vava și-a luat adio de la vecina de alături, al cărei nume nu-l ținea minte exact, nu știu, Kalîghin. Era secretară a comitetului regional și venea adesea la Moscova, în camera ei de la „Metropol”, mereu însoțită de câțiva bărbați, ajutoarele ei.

De data aceasta Vava a intrat în apartament și a văzut-o pe vecină însoțită de doi indivizi: unul, în uniformă, mergea înainte – celălalt, în civil, în spatele ei.

Vava a salutat-o bucuroasă. Kalîghina s-a întors, strângându-și buzele.

Vava i-a spus mamei:

– Anna Stepanovna a fost luată de doi indivizi.

Bunica mea nici măcar n-a dat din cap aprobator.

* * *

Fără haine, lucruri, cărți, cu mobila, cearșafurile și vesela pierdute, ca să nu mai vorbim de tablouri, s-au dus la Tataia, la Ilia Serghievici Vegher, la scara vecină de la „Metropol” și s-au instalat acolo.

Însă eu țineam minte apartamentul nostru, de dinainte, de la „Metropol”, două camere alăturate separate printr-o ușă, iar deasupra ușii – un tablou: pe un fond de smarald un cap de femeie în profil, cu gâtul plecat și un păr de un roșu intens, ca un coif.

IAKOVLEVII

Mama a confirmat apoi că în stânga ușii se afla portretul străbunicii mele din partea bunicului, așa cum am aflat acum, Aleksandra Konstantinovna Iakovleva, pe numele de fată Andreevici-Andreevskaia, moșiereasă în cătunul Bulgarin din regiunea Armatei Donului. La moșia ei, cum spune legenda familiei, se afla înrămat un document care spunea că strămoșul ei, Andreevici, primise un titlu nobiliar la curtea regelui polonez